

utjecaj nezaposlenosti na susjedske odnose

nada kerovec

zavod za zapošljavanje
zagreb,
hrvatska – jugoslavija

U ovom članku autorica analizira negativne posljedice nezaposlenosti na odnos pojedinca i njegova susjedstva. Naime, mnoga istraživanja u nas i u svijetu pokazala su da nezaposlenost utječe na odnos pojedinaca i njegovih primarnih grupa, tj. može razorno djelovati na odnose u porodici nezaposlene osobe, oslabiti veze s prijateljima, susjedima i društvu općenito.

Autorica polazi od hipoteze da nezaposlenost destruktivno djeluje na susjedske odnose. Rezultati istraživanja nezaposlenosti provedenog krajem 1985. u Hrvatskoj potvrdili su djelomično ovu hipotezu. Oko 81% ispitanika obuhvaćenih istraživanjem smatra da su njihovi odnosi sa susjedima, u pogledu pomaganja, posjećivanja i sl., isti kao prije kad nisu bili nezaposleni. Oko 3% ispitanika smatra da su ovi odnosi bolji, a oko 10% smatra da su ti odnosi lošiji nego prije kad nisu bili nezaposleni.

Prema rezultatima istraživanja, neke kategorije stanovništva podložnije su promjenama u susjedskim odnosima za vrijeme nezaposlenosti. To su prije svega muškarci, osobe od 31 do 40 godina, oni koji su više vremena nezaposleni i osobe lošijeg socioekonomskog položaja.

primljeno travnja 1990.

—> Statistički podaci iz područja zapošljavanja pokazuju da je nezaposlenost već dugo prisutna i prilično rezistentna pojava u našoj Republici. U vrijeme intenzivnijeg zapošljavanja radi se uglavnom o strukturnoj nezaposlenosti. Međutim, kada su mogućnosti zapošljavanja značajno smanjene nezaposlenost buja do masovnih razmjera, tj. problem ne predstavlja samo njena struktura nego i njen opseg.

Poznata je činjenica da nezaposlenost izaziva mnoge negativne posljedice na individualnome, grupnom i globalnom planu. Jedna od najtežih posljedica je svakako ta što ona duboko zadire u odnos pojedinaca s njegovim primarnim grupama, prije svega obitelji, prijateljima i susjedstvom. Neosporno je da je razorni utjecaj nezaposlenosti na odnos pojedinac–obitelj najteži. Međutim, nezaposlenost jednako tako utječe i na odnos pojedinaca s drugim primarnim društvenim grupama pa tako i susjedstvom. O tome će biti riječi u ovom radu.

C. Cooley (1969: 306) smatrao je da su obitelj i susjedstvo najutjecajnije društvene grupe. »Za susedsku grupu se uopšteno može reći da je od vremena kad su ljudi stvorili stalna naselja na zemlji, pa sve do uzdizanja modernih industrijskih gradova ona igrala glavnu ulogu u osnovnom, prisnom životu ljudi.« U novije vrijeme, pogotovu u urbanim središtima, uveliko se lomi ta »zajednica mjesta« kako je naziva F. Tönnies (1969:178) i njen značaj sve više preuzima druženje po profesionalnoj liniji ili liniji najrazličitijih zajedničkih interesa. Međutim, u nekim sredinama, posebno seoskim, gdje se društveni život temelji »na načelu solidarnosti kao nenarušivoj moralnosti« (First, 1981:28)

susjedske veze prilično su jake. »Dobre susjede često smatramo bližim i od najbližih rođaka« (Mujačić, 1973:41).

Iako je ova primarna grupa, globalno gledano, izgubila na prijašnjem značenju (a unekoliko je i sadržaj odnosa u njoj promijenjen) ipak je interesantno doznati utječe li i koliko utječe nezaposlenost na odnose u njoj. Ispitivanje relacije nezaposlena osoba—susjedstvo bio je jedan od zadataka istraživanja nezaposlenosti što su ga potkraj 1985. na uzorku oko 2% cjelokupne evidentirane nezaposlene populacije Hrvatske proveli SIZ-ovi za zapošljavanje, a kojeg je organizator i voditelj bio Centar CK SKH za idejno-teorijski rad »Vladimir Bakarić«. Ispitanicima je postavljeno pitanje jesu li njihovi odnosi (u pogledu pomaganja, posjećivanja i sl.), otkada su nezaposleni, sa susjedima postali bolji, lošiji ili isti kao prije. Dobili smo ove odgovore:

	Frekvencija	%
1. Bolji nego prije	55	3,1
2. Lošiji nego prije	181	10,1
3. Isti kao prije	1.456	80,9
4. Bez odgovora	108	6,0

Kao što vidimo, samo 3,1% ispitanika ocjenjuje da su njihovi odnosi sa susjedima bolji nego prije, 80,9% smatra da su ostali isti, a 10,1% ocjenjuje da su lošiji nego kad nisu bili nezaposleni.

Kakve su se promjene dogodile kod pojedinih kategorija stanovništva?

1. Između SPOLA i promjena u odnosima sa susjedima u vrijeme nezaposlenosti nismo dobili statistički značajnu vezu (C korigirani = 0,095).

Tablica 1

Promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti, po spolu

SOPL	Ukupno		Bolji		Lošiji		Isti		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Muškarci	641	100,0	19	3,0	82	12,8	506	78,9	34	5,3
Žene	1 159	100,0	36	3,1	99	8,5	950	82,0	74	6,4
UKUPNO	1 800	100,0	55	3,1	181	10,1	1 456	80,9	108	6,0

Iako između ove dvije varijable nije dobivena statistički značajna veza, iz tablice je evidentno da je među muškim ispitanicima veći broj onih kod kojih je došlo do pogoršanja odnosa sa susjedima u vrijeme nezaposlenosti (12,8% muškaraca naspram 8,5% žena). Što je tome uzrok ne možemo sa sigurnošću utvrditi. Međutim, možemo pretpostaviti da nezaposleni muškarci češće pribjegavaju izolaciji budući da se, prema patrijarhalnom obrascu uloga, još uvijek od muškarca očekuje da »bezuvjetno« bude zaposlen. Na takvu eksplikaciju upućuju nas posredno odgovori na neka druga pitanja. Naime, oko 28% muških ispitanika smatra da se okolina prema nezaposlenom čovjeku drukčije ponaša (naspram oko 20% žena koje imaju takav stav), 51% muškaraca smatra da nezaposleni čovjek gubi ugled u društvu (naspram oko 40% žena), 32% njih smatra da okolina u njima gleda neradnika i dangubu (naspram 23% žena koje tako osjećaju). Naposlijetku, u emocionalnom doživljavanju nezaposlenosti također postoji razlika s obzirom na spol: oko 15% muškaraca izjavljuje da su postali nepovjerljivi prema ljudima, naspram oko 9% žena, oko 29% muškaraca osjeća se manje vrijednim i poniženim, naspram oko 25% žena. oko 17% muškaraca

osjeća se društveno potisnutim naspram oko 15% žena. No, veći broj žena ogorčen je i razočaran (45% žena naspram oko 31% muškaraca).

2. Između DOBI i promjena u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti također nije dobivena statistički značajna veza (C korigirani = 0,159).

Tablica 2

Promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti, po dobi

DOB	Ukupno		Bolji		Lošiji		Isti		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
do 18	169	100,0	5	3,0	19	11,2	133	78,7	12	7,1
19—20	338	100,0	12	3,6	18	5,3	289	85,5	19	5,6
21—22	319	100,0	10	3,1	22	6,9	266	83,4	21	6,6
23—24	250	100,0	6	2,4	25	10,0	207	82,8	12	4,8
25—26	193	100,0	7	3,6	24	12,4	146	75,6	16	8,3
27—30	239	100,0	7	2,8	32	13,4	184	77,0	16	6,7
31—35	117	100,0	6	5,1	17	14,5	88	75,2	6	5,1
36—40	61	100,0	2	3,3	12	19,7	45	73,8	2	3,3
41 i više	111	100,0	0	0	12	10,8	95	85,6	4	3,6
Ukupno	1 797	100,0	55	3,1	181	10,1	1 453	80,9	108	6,0

Između dobi ispitanika i promjena u susjedskim odnosima dobiveni su slični rezultati kao i u odnosima između dobi ispitanika i druženja s prijateljima. Naime, i u odnosima sa susjedima, promjene su najčešće u ispitanika od 25 do 40 godina. Dok 85,5% ispitanika od 19 do 20 godina i 85,6% starijih od 41 godine smatra da du njihovi odnosi sa susjedima ostali isti, takvu ocjenu daje tek 73,8% ispitanika od 36 do 40 godina i 75,2% onih od 31 do 35 godina. Čak 19,7% ispitanika od 31 do 35 godina smatra da su se ti odnosi pogoršali otkad su nezaposleni, a samo 5,3% ispitanika u dobi od 19 do 20 godina tako ocjenjuje promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti.

Kao i kod promjena u intenzitetu i kvaliteti druženja s prijateljima i ovdje se radi o istim razlozima zbog kojih je do promjena došlo. Naime, upravo u dobi od 25 do 40 godina od čovjeka se očekuje da ostvari svoje bitne uloge (profesionalne, obiteljske i dr.). Budući da nezaposleni čovjek ne ostvaruje vrlo važnu životnu ulogu na profesionalnom planu, ovakve situacije postaju izvor njegovih frustracija što može rezultirati izolacijom od okoline.

3. KVALIFIKACIJA također nije statistički značajno povezana s promjenama u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti (C korigirani = 0,089).

Tablica 3

Promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti, po kvalifikaciji

KVALIFI- KACIJA	Ukupno		Bolji		Lošiji		Isti		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
NKV, NSS	501	100,0	15	3,0	61	12,2	389	77,6	36	7,2
PKV	141	100,0	3	2,1	12	8,5	120	85,1	6	4,3
KV, VKV	238	100,0	9	3,8	25	10,5	191	80,3	13	5,5
SSS	717	100,0	22	3,1	65	9,1	590	82,3	40	5,6
VŠS	90	100,0	2	2,2	8	8,9	72	80,0	8	8,9
VSS	100	100,0	3	3,0	9	9,0	85	85,0	3	3,0
UKUPNO	1787	100,0	54	3,0	180	10,1	1447	81,0	106	5,9

Kao što vidimo, razlike u promjenama u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti s obzirom na kvalifikaciju ispitanika zaista su male. Možda

samo valja napomenuti da je u ispitanika najniže kvalifikacije (NKV) zabilježen najveći udio onih koji smatraju da su se njihovi odnosi sa susjedima pogoršali, 12,2%, a najniži udio zabilježen je u PKV ispitanika, 8,5%.

4. Između statusa MIGRANATA i promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti nismo dobili statistički značajnu vezu (C korigirani = 0,126).

Dakle, nema bitne razlike između autohtonog i alohtonog stanovništva što se tiče promjena u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti. Kod doseljennog stanovništva opažamo neke razlike s obzirom na lokalitet odakle su doselili. Tako npr. 86,8% doseljenika iz iste republike (ali izvan iste regije) smatra da nije došlo do promjena u odnosu sa susjedima otkad su nezaposleni naspram npr. 74,7% doseljenih iz iste općine koji tako ocjenjuju odnose sa susjedima. Međutim, podatak da su susjedski odnosi ostali isti ne govori nam kakvi su uistinu ti odnosi. Naime, podaci istraživanja ne govore ništa o kvaliteti i intenzitetu susjedskih odnosa ispitanika prije njihove nezaposlenosti.

Tablica 4

Promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti prema migrantskom statusu

MIGRANTI	Ukupno		Bolji		Lošiji		Isti		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Nije doselilo	956	100,0	29	3,0	88	9,2	783	81	56	5,9
Doselili iz iste općine	261	100,0	8	3,1	37	14,2	195	74,7	21	8,0
Iz iste regije	169	100,0	9	5,3	14	8,3	133	78,7	13	7,7
Iste republike	182	100,0	0	0	17	9,3	158	86,8	7	3,8
Druge republike ili inozem.	232	100,0	9	3,9	25	10,8	187	80,6	11	4,7
UKUPNO	1 800	100,0	55	3,1	181	10,1	1 456	80,9	108	6,0

5. TRAJANJE NEZAPOSLENOSTI i promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti nisu statistički značajno povezani (C korigirani = 0,122).

Iako nismo dobili statistički značajnu vezu, ipak možemo uočiti da su u relaciji sa susjedima češće promjene u ispitanika koji čekaju na posao duže vrijeme. Tako npr. 15,3% ispitanika koji čekaju na posao više od 4 godine ocjenjuju da su se njihovi odnosi sa susjedima pogoršali otkada su nezaposleni. Među ispitanicima koji čekaju na posao do 6 mjeseci udio onih koji tako ocjenjuju promjene u odnosima sa susjedima iznosi 8,1%, a među onima koji čekaju od 1 do 2 godine, 7,5%.

Tablica 5

Promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti, prema trajanju nezaposlenosti

TRAJANJE NEZAPOS.	Ukupno		Bolji		Lošiji		Isti		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
do 6 mj.	309	100,0	9	2,9	25	8,1	253	81,9	22	7,1
6—12 mj.	308	100,0	7	2,3	31	10,1	252	81,8	18	5,8
1—2 god.	387	100,0	10	2,6	29	7,5	331	85,5	17	4,4
2—3 god.	284	100,0	10	3,5	25	8,8	232	81,7	17	6,0
3—4 god.	191	100,0	7	3,7	22	11,5	149	78,0	13	6,8
više od 4 god.	321	100,0	12	3,7	49	15,3	239	74,5	21	6,5
UKUPNO	1 800	100,0	55	3,1	181	10,1	1 456	80,9	108	6,0

Dobiveni podaci navode na pretpostavku da čovjek nezaposlenost teže podnosi što se ona više oduljuje; a ogorčenje, nezadovoljstvo, frustriranost sve se očitije reflektira na odnose s okolinom. Možemo prepostaviti da dugotrajna nezaposlenost češće rezultira izolacijom pojedinca u usporedbi s onima koji kraće čekaju na zaposlenje. To posredno zaključujemo od odgovora na neka druga pitanja iz upitnika. Tako na pitanje čime se bave u tzv. slobodno vrijeme oko 25% osoba koje čekaju na posao do 6 mjeseci odgovorilo je da između ostalog, svoje slobodno vrijeme posvećuju i starom društvu, dok to čini tek oko 11% osoba koje čekaju na posao dulje od 4 godine. Oko 50% osoba koje čekaju na posao od 3 do 4 godine smatra da ugled nezaposlenog čovjeka pada u društvu, a takv stav ima oko 35% onih koji čekaju na posao do 6 mjeseci. Nadalje, oko 26% osoba koje su nezaposlene više od 4 godine smatra da se okolina drukčije ponaša prema njima otkada su nezaposleni naspram oko 20% nezaposlenih do 6 mjeseci koji tako osjećaju.

6. Između SOCIOEKONOMSKOG POLOŽAJA i promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti nismo dobili statistički značajnu vezu (C korigirani = 0,115).

Tablica 6

Promjene u odnosima sa susjedima za vrijeme nezaposlenosti, prema socioekonomskom položaju

Socio-ekonomski status*	Ukupno		Bolji		Lošiji		Isti		Bez odgovora	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1	265	100,0	11	4,2	32	12,1	200	75,5	22	8,3
2	356	100,0	12	3,4	45	12,6	273	76,7	26	7,3
3	494	100,0	12	2,4	41	8,3	421	85,2	20	4,0
4	429	100,0	14	3,3	42	9,8	348	81,1	25	5,8
5	256	100,0	6	2,3	21	8,2	214	83,6	15	5,9
UKUPNO	1 800	100,0	55	3,1	181	10,1	1 456	80,3	108	6,0

*) 1 — Najniži socioekonomski položaj — gradacija.

5 — Najviši socioekonomski položaj.

Iz prednje tablice evidentno je da su promjene u susjedskim odnosima za vrijeme nezaposlenosti bile najrjeđe kod osoba osrednjega socioekonomskog položaja. Oko 85% ovih ispitanika smatra da su njihovi odnosi sa susjedima ostali isti kao što su bili i prije nezaposlenosti, dok takvu ocjenu daje oko 75% osoba najnižega socioekonomskog statusa. Do pogoršanja odnosa došlo je najviše u radnika lošijega socioekonomskog položaja. Oko 12% onih najnižeg socioekonomskog položaja i oko 13% onih na ljestvici neposredno iza njih smatra da su odnosi sa susjedima lošiji nego prije, dok takvu ocjenu daje oko 8% ispitanika, uvjetno rečeno, najboljega socioekonomskog položaja.

zaključak

Dok odvajanjem mjesta rada od mjesta stanovanja grupa prijatelja postaje značajnija, susjedstvo kao primarna grupa gubi na ranijem značenju. Međutim, neka istraživanja pokazala su da se susjedstvo još uvijek njeguje posebno u seoskim sredinama, iako je umnogome promijenjen sadržaj ovih odnosa. Susjedstvo kao i prijateljstvo također predstavlja referentnu grupu, odnosno grupu prema kojoj se formira osjećaj vlastite vrijednosti pojedinca. Susjedstvo je, pored toga, i nosilac unutrašnje formalne i neformalne društvene kontrole (Zvonarević, 1978). Prema tome, ova primarna grupa ima zaista veliku psihosocijalnu ulogu.

U ovom radu pošli smo od hipoteze da nezaposlenost razara susjedstvo kao primarnu grupu. Rezultati istraživanja ovu su hipotezu djelomično potvrdili. Oko 81% ispitanika smatra da su njihovi odnosi sa susjedima, u smislu poma-ganja, posjećivanja i slično, isti kao prije, kad nisu bili nezaposleni. Tek 3% smatra da su ovi odnosi bolji, a 10% ocjenjuje da su oni lošiji nego prije kad nisu bili nezaposleni.

Promjene u susjedskim odnosima za vrijeme nezaposlenosti jače su u muškaraca, osobito onih od 31 do 40 godina, onih koji su dulje nezaposleni i onih lošijeg socioekonomskog položaja.

Moramo napomenuti da promjene u susjedskim odnosima za vrijeme nezaposlenosti nisu tako česte kao one u porodičnim odnosima i odnosima s prijateljima. Naime, prema rezultatima istog istraživanja oko 36% ispitanika smatra da su se za vrijeme njihove nezaposlenosti odnosi u obitelji pogoršali, a oko 13% njih ocjenjuje da su odnosi s prijateljima lošiji nego prije kad nisu bili nezaposleni. No, iako su posljedice po susjedske odnose nešto blaže, možemo s pravom konstatirati da nezaposlenost djeluje dezintegrirajuće i na susjedstvo, a to, kao i pogoršanje odnosa s prijateljima, za nezaposlenu osobu znači djelomični gubitak potrebnoga socijalnog i psihološkog oslonca.

literatura

- COOLEY, C. (1969): Osnovne grupe, u Teorije o društvu, ed. T. Parsons, Beograd: Vuk Karadžić, Tom 1: 305–307.
- FIRST, R. (1981): Neformalna suradnja u selima SR Hrvatske, *Sociologija sela* 19(71/72): 27–41.
- LEDRUT, R. (1966): *Sociologie du chomage*, Paris: Presses Universitaire de France.
- LIEBOW, E. (1972): The Human Cost of Unemployment, u *The Battle against Unemployment*, ed. A. M. Okun, W.W. Norton & Company I.N.C., New York: 1–11.
- KUZMANOVIĆ, B. (1985): Nezaposlenost kao socijalno—psihološki problem, *Marksistička misao* 9(4): 30–51.
- KUZMANOVIĆ et al. (1988): Mladi i nezaposlenost—Društvene posljedice nezaposlenosti, Beograd: Istraživačko—izdavački centar SSO Srbije, Beograd.
- MUJAČIĆ, M. (1973): Susjedski odnosi u jednoj lokalnoj zajednici, *Sociologija sela* 11(39): 39–53.
- PRPIĆ, K. (1977): Socijalna obilježja nezaposlenih u SR Hrvatskoj, *Zapošljavanje i udruženi rad* 2(3–4): 7–22.
- TONNIES, F. (1969): Zajednica i društvo, u Teorije o društvu, ed. T. Parsons, Beograd: Vuk Karadžić, 184–193.
- ZVONAREVIĆ, M. (1978): Socijalna psihologija, Zagreb: Školska knjiga, str. 819.
- ŽUVELA, M. (1968): Grupe stanovnika pojačano izložene nezaposlenosti i neke njene socijalne i psihološke posljedice, *Sociologija* 10(4): 69–91.
- ŽUVELA, M. i ŽUPANOV, J. (1982): Kriteriji socijalne inferiornosti na području (ne)zaposlenosti, *Pogledi* 12(1): 46–57.

The influence of unemployment on neighbourhood relations

Summary

This article analyses the negative effects unemployment has on the relationship between the individual and his neighbourhood. Many research projects both in Yugoslavia and abroad have shown that unemployment influences the relations between the individual and his primary groups, i. e. it can have a destructive influence on family life, weaken relations with friends, neighbours and the community in general.

We started from the hypothesis that unemployment has a destructive influence on neighbourhood relations. The results of research into unemployment performed at the end of 1985 in Croatia partly confirmed this hypothesis. About 81% of the respondents included in the enquiry considered that their relations with their neighbours, from the aspect of mutual help, visiting etc., remained the same as when they had been employed. About 3% of the respondents considered that the relations had improved, about 10% of them considered that they had deteriorated after unemployment.

The research results show that changes in neighbourhood relations during unemployment occur more frequently in some categories of the population. These are in the first place men, people aged between 31 and 40, those who have been unemployed for longer periods of time and people of a lower socio-economic status. ●

Влияние безработицы на отхошения между соседями

Резюме

Автором статьи анализированы негативные последствия безработицы оказывающие влияние на перемены в поведении индивида и его соседства.

Исследования проведенные на широком плане у нас и в мире показали, что безработица оказывает негативное влияние на отношения между индивидом и его примарными группами т. е. может оказать разрушительное воздействие в семейных отношениях безработного лица, может ослабить связи между приятелями, соседями и в обществе вообще.

Анализ проведен на предположении, что безработица оказывает разрушающее воздействие на отношения между соседями. Результаты исследования проведенного в конце 1985. г. в СР Хорватии отчасти подтвердили это предположение. Около 81% опрошенных лиц считает, что эти отношения в смысле взаимопомощи, посещений, общения и др. не изменились после периода безработицы. Около 3% опрошенных лиц считает что эти отношения даже улучшились и только 10% опрошенных находит что их отношения с соседями ухудшились с результате безработицы.

По результатам исследования, некоторые категории населения сильнее обусловлены переменами в соседских отношениях во время безработицы. Это в первую очередь мужчины, лица в возрасте от 31 года до 40 лет, безработные более продолжительный срок и лица неблагоприятного социэкономического статуса. ●

